

Henryk Kowalewicz

Średniowieczne zabytki języka polskiego w zbiorach biblioteki uniwersyteckiej w Poznaniu

Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu,
Biblioteka 5/57, 69-129

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Henryk K o w a l e w i c z

ŚREDNIOWIECZNE ZABYTKI JĘZYKA POLSKIEGO
W ZBIORACH BIBLIOTEKI UNIWERSYTECKIEJ W POZNANIU

Polskie glosy i zapiski z rękopisów 1728, 1732, 1752

Niżej przedłożone materiały językowe stanowią pierwszą część przewidzianego wydania polskich zapisek i glos znajdujących się w średniowiecznych rękopisach Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Dalsze części obejmą teksty i glosy z innych rękopisów, a także z inkunabułów. Na końcu każdej części zostanie zamieszczony wykaz wyrazów polskich.

Wymagania stawiane edycjom glos zmieniły się znacznie od czasu, kiedy Aleksander Brückner i inni ówczesni wydawcy publikowali swe prace z tego zakresu¹. Obecnie nie wystarczy już przytoczenie samego wyrazu łacińskiego; niezbędny jest kontekst łaciński wyjaśniający znaczenie, w jakim polski wyraz został użyty, a także transkrypcja polskich materiałów. Sposób wydawania polskich glos średniowiecznych został ustalony w Instrukcji IBL². Zastosowałem się do tej instrukcji z kilkoma tylko wyjątkami, mającymi zresztą znaczenie uboczne. Na przykład ze względu na trudności druku musiałem zrezygnować z graficznego oddania "s długiego", transkrybując je jako zwykle "s okrągłe". Kontekst łaciński ograniczyłem do minimum, tak jednak, aby

znaczenie polskiego wyrazu wystąpiło możliwie jasno. Obok numeracji foliów, zamieszczonej na lewym marginesie, wprowadziłem również numerację początków wierszy rękopisu, dając ją w tekście w nawiasie okrągłym. Zgodnie z Instrukcją użyłem do oznaczenia nadpisań w rękopisie nawiasów { }, wyrazy przekreślone stoją w nawiasie []. Uzupełnienie uszkodzonego tekstu znajduje się w nawiasie < >. Własne uzupełnienia ująłem w nawias (), a litery występujące w rękopisie, ale zbędne w transkrypcji, znajdując się w nawiasie [].

Glosy w rękopisach średniowiecznych można, ze względu na ich przeznaczenie, podzielić na dwie zasadnicze grupy. Do pierwszej należą te glosy, które zostały zamieszczone dla lepszego zrozumienia tekstu, dla celów dydaktycznych. Można je nazwać glosami "akademickimi", ponieważ najczęściej występują w tych dziełach, które były lekturą na uniwersytetach. Z reguły glosowało się wyraz łaciński innym, bliskoznacznym wyrazem łacińskim, a tylko niekiedy wpisywano glosy polskie. Do tej grupy można na przykład zaliczyć glosy w rękopisach Kroniki Wincentego Kadłubka. W niektórych rękopisach kroniki, która w średniowieczu była na Uniwersytecie Jagiellońskim podręcznikiem historii Polski, a napisana została trudną i wyszukaną łaciną, znajdujemy nawet glosowanie podwójne: obok glosy łacińskiej często stawiano w nich glosę polską.

Drugą grupę stanowią glosy, którym można nadać nazwę "glosy przekładowe", ponieważ ich zadaniem jest ułatwie-

nie tłumaczenia tekstu łacińskiego na język polski. Występują przede wszystkim na łacińskich kazaniach. Praktyka kaznodziejska w średniowieczu była następująca: kazanie spisywało się zwykle po łacinie, a kaznodzieja przekładał je na język polski podczas wygłaszania. Jednak mimo całego opanowania łaciny i nadzwyczajnej łatwości w przekładaniu, jaką musieli odznaczać się kaznodzieje, mogły się zdarzyć trudności przy tłumaczeniu jakiegoś słowa lub wyrażenia. Aby uniknąć niepożądanych przerw, nad trudniejszymi wyrazami umieszczano polskie glosy. W niżej przytoczonych tekstach można zauważyć, że niejednokrotnie polskie wyrazy nie są zgodne z gramatyczną konstrukcją glosowanych zdań łacińskich. W wypadku rozbieżności między składnią łacińską i polską zostały one wpisane zgodnie ze składnią polskiego tłumaczenia, nie są więc mechanicznym przekładem łacińskich wyrazów.

Obok tych wielkich grup glos istnieją też inne. Z jedynym wypadkiem glosowania tekstów polskich łaciną spotkałem się w kościańskich rotach przysięg sądowych³. Jeden z pisarzy tych ksiąg, działający w końcu XIV i na początku XV wieku, nad niektórymi polskimi wyrażeniami prawniczymi wpisał glosy łacińskie, które przypuszczalnie miały uściślić ich znaczenie.

Ponieważ Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu nie posiada jeszcze katalogu rękopisów średniowiecznych znajdujących się w jej zbiorach, każdorazowo przytaczam opis i zestawienie zawartości rękopisu zawierającego polskie materiały językowe.

Panu Profesorowi Drowi Władysławowi Kuraszkiewiczowi,
który zechciał przejrzeć transkrypcję polskich wyrazów i
udzielić mi cennych uwag, składam wyrazy podziękowania.

R ę k o p i s 1728

Kodeks papierowy, dość dobrze zachowany, o rozmiarach 15x22 cm, składa się z 266 kart foliowanych ołówkiem. Na karcie pierwszej tekst jest nieco zatarty od stałego ocierania się o deskę oprawy. Z uszkodzonej karty 266 pozostała tylko górna lewa część, a z karty 237 tylko niewielki fragment. Brakuje co najmniej jednej składki na końcu kodeksu, obejmującej 8 kart. Oprawę stanowią deski pokryte brunatną skórą ze skromnymi zdobieniami wyciskiem (ukośna krata i rozety). Nie zachowały się klauzury i krążki ochronne oprawy. W rękopisie nie ma żadnych zapisek proveniencyjnych, które pozwoliłyby na odtworzenie drogi, jaką przebył, zanim znalazł się w zbiorze rękopisów Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Jak jednak wskazuje miejsce pochodzenia pisarza kodeksu: Pawłowice, powstał niewątpliwie w Wielkopolsce.

Zawartość rękopisu pod względem treściowym dzieli się na dwie części, przedzielone pustą kartą 194. Pierwsza część, to dwa dzieła z zakresu teologii, drugą stanowią kazania i kilka innych utworów niewielkich objętościowo.

W zakończeniu pierwszej części znajduje się zapiska explicitowa zawierająca nazwisko skryptora, którym był Maciej z Pawłowic w Wielkopolsce, oraz datę napisania rękopisu: rok 1456. Cała pierwsza część rękopisu nie jest glosowana i nie zawiera żadnych polskich dopisek.

Zawartość rękopisu jest następująca:

1. "Compendium confessorum".

fol. 1. (inc.) Incipit compendium confessorum.

Ad utilitatis augmentum eorum, qui curam gerunt animarum, hoc breue compendium de confessionibus audientis...

fol. 40v (expl.)...nisi hanc corde pronuncciauerit. Amen.

2. "Nicolaus de Błonie, Sacramentale".

fol. 41. (inc.) Medice, cura te ipsum, Luce quarto. Quia sicut ait Gregorius in prima parte sui Pastoralis...

fol. 193v (expl.)...que iungat superis nos toto robore mentis. Amen.

Niżej wiersz explicitowy w leoninach:

Laus Christo detur, quia huius libri finis habetur,
Regine celi, qui seruit mento fideli,
Ex omni pena trahit illum virgo serena.

oraz obszerna zapiska explicitowa:

Explicit Sacramentalis per Mathiam de Pawlowycze et est finitus in XL^{ma}, feria quinta proxima ante dominicam Letare sub anno Domini Millesimo quadricentesimo quinquagesimo sexto. Et est editus per venerabilem dominum Nicolaum doctorem decretorum, plebanum Czyrnensem, canonicum Warszowyensem.

3. "Sermo de Annuntiatione BMV".

fol. 195 (inc.) Sequitur de Anucciacione Beate Marie Virginis. Missus est Gabriel angelus, Luce II°. Vnde super hoc ewangelium dicit: Quot Deus hominem primum quatuor virtutibus...

- fol.197 (expl.)...ad gaudia celi, ibi nullum est ve, intrare possis. Quod nobis prestare dignetur etc.
4. "Sermo de Annuntiatione BMV".
- fol.197 (inc.) Alius sermo de Anuccione Marie Virginis. (197v) Ave, gracia plena, dominus tecum, Luce primo. Sancta mater ecclesia in hiis vesperis exultando incipit agere...
- fol.207v puste, tekst ciagnie się dalej, na fol.208.
- fol.208v (expl.)...et nobis januam regni celestis et vite eterne aparuit, ad quam nos perducatur. Amen.
5. "Miraculum de Annuntiatione BNV".
- fol.209 (inc.) Sequitur miraculum optimum de Anuccione Beate Marie. Vivente papa Honorio eius cognatus nomine Mamphredus, filius sororis sue, qui lubricus extitit...
- fol.210v (expl.)...absque mulieribus et parulis, negante domino nostro Jhesu Christo. Amen.
6. "Sermo de s.Adalberto".
- fol.210v (inc.) Sequitur sermo de sancto Adalberto. Legitur in libro de naturis animalium capitulo II, quod aquila habet tres naturas...
- fol.217 (expl.)...porduxit beatum Adalbertum, qui ppe regnat cum Christo ut audietis in vita eius.
7. "Vita s.Adalberti".
- fol.219 (inc.) Adalbertus ex gente Bochemica progenitus, valde pulcherrimus, quem parentes milicie ascribere volebant...

fol.221v (expl.)...candele similitudine extraxerunt. Rogemus igitur eum, ut dignetur pro nobis etc.

8. "Sermo de s .Adalberto".

fol.221v (inc.) Alius sermo de sancto Adalberto.

Amen dico uobis, quia diues difficile intrabit regnum celorum, Mat.XIX°. Tulerunt itaque Philistini archam Domini...

fol.227 (expl.)...imperante Ottone tercio, pio ac clarissimo cesare, nono kalendas Maii feria sexta, qua Dominus dignatus est pro nobis omnibus pati, regnante domino nostro Jhesu Christo, patre etc.

9. "Sermo in die ss.Philippi et Jacobi".

fol.227 (inc.) Philipi et Jacobi sermo.

Non turbetur cor vestrum, Johannis XIII°. Locutus est Dominus ad Samieelem (!) prophetam dicens: Vsque quo tu luges...

fol.230v (expl.)...migravit ad Dominum, sepultus ibi prope templum, regnante domino nostro Jesu Christo etc.

10. "Sermo in die ss.Philippi et Jacobi".

fol.230v (inc.) In die sancti Philipi et Jacobi.

Dixit Jhesus discipulis suis: Non turbetur nyczama-czayszya cor vestrum neque formidet...(231) Sancta mater ecclesia gratulando veselacz et Deum laudando...

fol.237v (expl.)...animam suam Dec obtulit et vitam eternam suscepit. Ad quam nos perducatur pater. Amen.

11. "Sermo in die s.Mariae Magdalene".

fol.237v (inc.) In die Marie Magdalene.

Rogabat Jhesum quidam phariseus ut manducaret cum illo. Et ingressus domum pharisei...(238)... Sanctus Gregorius in sermone huius sanctissimi diei de hac sancta et magne dignitatis domina...

fol.244 (expl.)...cum magna deuocione animam sanctam Deo reddidit et percepit regnum celeste. Ad quod nos perducere dignetur pater. Amen.

12. fol.244 (inc.) Argumentum hereticorum contra ecclesiam de veneracione Sancte Crucis et aliorum instrumentorum passionis Jhesu Christi.

Dicunt enim, quod nullus pyus filius reueratur contumeliam patris sui...

fol.245 (expl.)...hec particula habetur in tercia parte q.XLVI ar. III° etc.

13. "Sermo in Inventione s.Crucis".

fol.245 (inc.) In Inventione sancte Crvcis sermo bonus etc. Scitis, quia post biduum Pascha fiat et filius hominis tradetur...(245v) Scimus, quia hodie agimus memoriam invencionis...

fol.247 (expl.)...nobis veritas Dei est etc.

14. "Sermo de Inventione s.Crucis".

fol.247 (inc.) De invencionem sancte Crucis sermo etc.

Nos autem gloriari oportet in cruce domini nostri Jhesu Christi, in quo est salus, vita et resurreccio nostra, per quem saluati...

fol.249v (expl.)...dyabolum triumphavit et nos liberavit. Amen.

15. "Sermo de Inventione s.Crucis".

fol.249v (inc.) Ostendit ei lignum, quod cum misit in
 aquas, in dulcedine uerse sunt, Exodo XV legitur,
 Quod filii Israel cum exissent de Egepto(!)...

fol.251v (expl.)...in die iudicii discernentur fideles
 ab infidelibus. Rogamus igitur.

16. "Sermo de s.Stanislao".

fol.251v (inc.) Sequitur sermo de sancto Stanislao etc.
 Bonus pastor dat animam suam...Ego sum pastor bonus
 Joh. X^o (cały ten fragment skreślono)

fol.252 (inc.) Karissimi, legimus in dictis sanctorum
 ewangelistarum, quomodo dominus et redemptor noster...

fol.255 (expl.)...ut cum eo possitis intrare ad ouile
 supernum regni celestis, ubi nu(n)c regnat in eternum,
 cuius vitam breuiter transcurram.

17. "Vita s.Stanislai".

fol.255 (inc.) Stanislaus ex nobile (!) genere Polono-
 rum processit, oriundus in cultu christiane religio-
 nis...

fol.257v (expl.)...desuper insignum sue sancte vite.
 Igitur imploremus eum etc.

18. "Sermo de s.Stanislao".

fol.257v (inc.) Sequitur alius sermo de sancto Stanislao.
 Dies adest celebris, ad lucem de tenebris consurge
 Polonia, ecclesia sancta. Sed ut dicit Jeronimus: Si
 sanctorum cupis...

fol.261v (expl.)...et aliis quam plurimis signis fulsit,
 pro quo rogemus eum in adiutorium etc.

19. "Miracula s.Stanislai".

fol.261v (inc.) Post passionem beati Stanislai cum iam
anni decimi voluerentur...

fol.265v (expl.)...in hac nocte reddetur tibi viuus.

Audiuit (266) enim Deus oracionem tuam... (dalej kar-
ta uszkodzona, pozostały tylko fragmenty tekstu).

Część kazań w rękopisie 1728 zawiera glosy polskie i
rzadziej występujące łacińskie. Polskie glosy znajdują
się w następujących kazaniach:

1. "De Annuntiatione BMV". Drugie kazanie na to święto
zawiera wiele interlinearnych glos polskich.

2. "De s.Adalberto". Pierwsze kazanie o św.Wojciechu za-
wiera większą ilość polskich glos wewnątrzwerszowych. Na
marginesach występują również zdania i wyrazy polskie wnie-
sione inną ręką, o której wspomną niżej.

3. "In die ss.Philippi et Jacobi". Drugie kazanie zawie-
ra stosunkowo dużo polskich glos wewnątrzwerszowych, któ-
re zanikają na fol.233 na rzecz glos interlinearnych.

4. "In die s.Mariae Magdalenae". Kazanie to zawiera
większą ilość polskich glos interlinearnych.

W drugiej części kodeksu, obejmującej utwory homiletycz-
ne, glos nie posiadają następujące utwory:

1. "De Annuntiatione BMV", kazanie pierwsze, w którym
występują tylko dwa polskie wyrazy wplecione w tekst.

2. "Miraculum de Annuntiatione BMV".

3. "De s.Adalberto", kazanie drugie.

4. "Vita s.Adalberti",

5. "De s.Adalberto", kazanie trzecie.
6. "In die ss.Philippi et Jacobi", kazanie pierwsze.
7. "Argumentum haereticorum".
8. "In Inventionem s.Crucis", oba kazania.
9. "De s.Stanislae", oba kazania. W kazaniu pierwszym występuje tylko jedna glosa wewnątrzwierszowa.
10. "Vita s.Stanislai".
11. "Miracula s.Stanislai".

Cała pierwsza część kodeksu ("Compendium confessorum" i "Sacramentale") została napisana jedną ręką, przez wymienionego już Macieja z Pawłowic. Natomiast dukt pisma w części drugiej (kazania), jest nieco odmienny, zachodzą też pewne różnice w wyglądzie pisma poszczególnych kazań. Niekiedy atrament ma barwę ciemniejszą, inaczej wyglądają niektóre, np. A i g. Dokładniejsza analiza pisma, ze szczególnym uwzględnieniem systemu abrewiacyjnego i sposobu kreślenia liter, wykazała jednak, że Maciejowi z Pawłowic można przypisać sporządzenie całego kodeksu. W każdym razie w poszczególnych fragmentach rękopisu nie można wydzielić szczególnych cech graficznych, które wykazywałyby na to, że kodeks został przepisany przez dwóch różnych pisarzy. Różnice w wyglądzie pisma tłumaczyć można następująco: Pierwsza część rękopisu została niewątpliwie przepisana w całości z jednego kodeksu, bez dłuższych przerw w pisaniu, stąd pismo ma wygląd jednolity. Kazania w części drugiej były prawdopodobnie przepisywane z co najmniej dwóch rękopisów. Nie stanowią jakiegóś całości pod względem homile-

tycznym, a zmiana barwy atramentu świadczy o przerwach w pisaniu. Odmienne warunki (zmiana miejsca pracy, pióra, atramentu, przerwy w ciągłości pisania) spowodować mogły różnice, zresztą stosunkowo niewielkie, w wyglądzie pisma.

Polskich glos nie dodano wtórnie do istniejących już w tym rękopisie tekstów łacińskich. Są dowody na to, że przepisano je ze starszego rękopisu wraz z glosowanymi kazania-
mi. Na to wskazuje fakt występowania glos wewnątrzwerszowych, i to w obszernych fragmentach. Można przypuszczać, że były to glosy interlinearne wzoru, w naszym rękopisie wpisane za łacińskimi wyrazami glosowanymi, zamiast nad nimi. W kazaniach początkowych występują wyłącznie glosy wewnątrzwerszowe, w pewnym miejscu (na f.233) pisarz wprowadza, aż do końca, glosy interlinearne. Na glosę występującą na fol.235, w.30 naniesiono czerwony atrament, wpisano ją zatem jeszcze przed zdobieniem czerwonym atramentem dużych liter tekstu.

Glosy przepisywano prawdopodobnie po napisaniu kolejnej strony, w sposób dość mechaniczny, bez porównywania zgodności glos z tekstem łacińskim. Zdarzają się wypadki przesunięcia glosy nad nieodpowiedni wyraz łaciński.

Błędy przepisywacza zdarzają się zarówno w tekście jak i w glosach; dwa z nich potwierdzają tezę o przepisywaniu glos wraz z tekstem:

Na fol.204v (w.6) w tekście zapisano błędnie circumscrip-
ta zamiast circumsepta. Błąd ten jest paleograficznie łatwy do wytłumaczenia. Nad wyrazem poprawna glosa ogrodzona. We wzorze było niewątpliwie circumsepta z glosą ogrodzona,

w odpisie dobrze przepisano głosę, błędnie wyraz glosowany.

Na fol.205 (w.2) jest w tekście błędnie advacans zamiast advocans. Glosa jest poprawna: wszwał. Gdyby rękopis nasz był glosowany po raz pierwszy, pisarz niewątpliwie poprawiłby błąd w wyrazie łacińskim.

Dalsze dwa błędy również świadczą o mechanicznym przepisywaniu:

Na fol.239v (w.3) nad infinite wpisano głosę przeslicznego zamiast przelicznego, na fol.233v (w.17) zapisano nad innumerabiles przeslyczne zamiast przelyczne.

Niekiedy jednak pisarz już podczas pisania zauważył swoje omyłki: Na fol.205 (w.18) zapisał dwa razy głosę dostojnego nad wyrazami eum verum. Zapisawszy dostojnego nad eum zauważył, że glosa nie została położona we właściwym miejscu i napisał ją ponownie, już w miejscu właściwym.

Jeden tylko błąd został powtórzony za wzorem, a mianowicie zapis yyelke nad wyrazem manus (fol.204v, w.28). Pisarz wzoru błędnie odczytał wyraz magnus, stąd też powstała błędna glosa, przejęta również przez nasz odpis.

Ręką drugą wpisano pewną ilość tekstów i wyrazów polskich na marginesach fol.211v-214v, 215v, 216-217, 221, 237v i 251v. Druga ręka jest późniejsza, pismo posiada cechy charakterystyczne dla pierwszej połowy XVI wieku. Atrament jest jaśniejszy i w gorszym gatunku. Zapiski drugiej ręki są mało staranne i niekiedy trudno czytelne. Nie odnoszą się do określonych wyrazów tekstu, ale wiążą się z nim bardzo

ogólnie. Na uwagę zasługuje, nieco dłuższy niż inne zapiski tej ręki, tekst opowiadania o św. Wojciechu. Niestety, zapisano tylko początek tego opowiadania, które przypuszczalnie miało urozmaicić wygłoszenie kazania o tym świętym. Zapiski drugiej ręki sprawiają wrażenie odręcznie czynionych notatek, stanowiących pomoc dla kaznodziei korzystającego z tego rękopisu przy głoszeniu kazań dla ludu.

(Dionys)

Hic gratia plena domini te ad / hinc
 primo Petra mat' Maria in hys vesperis
 exultando / inquit age solemne fe:
 festum annuatiōis virginis marie / quod
 angelus gabriel ad eam misit / sibi inuicem
 se trinitatis mysterium et ipsam salutem /
 ad eam dixit Ecce concipies in utero / et paries
 filium / et vocabit' altissimi filium / et ipse
 hoc audies et dei voluntati obedies /
 quod dicit' de spu scto / et ego exis / facta est
 ter / filij dei et p' hoc istud festum e' dicit'
 diuini nostre redemptōis / hodie adimplet'
 omnipotēs deus pat' marie / et deus totius g'sola:
 rōp' sua p'missa / hodie gaudent illis p'nd'
 et secundum desiderium scōrum patrum quod ad
 magno affectu prebuit dicit' / vnaq' dis:
 t' h'peres celos / et descendit ad nos / h'ic
 festum / hoc hodie gaudium fuit / q' sic hoc
 t'pe / filius dei descendit in utero virginis marie /
 et assumpt' nostram naturam / et in h' festum est ad
 p'p' naturam salutem / et ita hoc festum celebratum /
 in e' in h' g'nis b'ndicta marie / h' est filij dei
 saluatoris nostri / filij quod dei / q' sine mat' /
 natus / quod ut dicit' in h' festum est caro et
 manus / quod sine concupione / et ideo carne facta
 mater. Maria / hoc e' dies quod fecit dicit' / h'
 die dicit' ag' h'om' p' h' in respicit' forma in
 h'ic festum p'p' h'ic / hodie deus q' in factus
 est p' fuit p' h'ic / et q' no' est / assumpt' /
 hoc concipit' nostre redemptōis de vob' re:
 r'blam' / et g' h'ic dicit' / gl'ia tibi dicit'
 + 1 / et redemptōis misit / q' morte / quod h'ic

I

De Anuccione Beate Marie Virginis

f.195	w.12	Ex omni ligno (13) comedetis paradisi, wlgariter <u>rayskego</u>	rajskiego
	w.27	De hoc peccato placari <u>vkoycz</u> non potuit	ukoić
		Edrowasz	zdrowaś
f.197r	w. 1	Aue, gracia plena	
	w. 4	zwyastowanya festum anuccionis virginis Marie	zwiastowania
	w. 5	ko tayemnycze sibi anuccionit (6) sancte Trinitatis misterium	ku tajemnice
	w. 9	poslusna Et Dei uoluntati obediens (10) concepit de Spiritu Sancto et virgo zostala existens facta est (11) mater	poslušna, duchem świętym została
	w.11	poczathek istud festum est exor(12)dium nostre redemptionis	początek
	w.13	obyeczanye et Deus tocius consola(14)cionis sua promissa hodie exaudiuit, illud agorvcza pium (15) et feruidum desiderium sanctorum patrum, qui ... (16) pre- roszdarll cabant dicentes: Vtinam dis(17)rumperes celos et descendesque ad nos knam Ysae (18) LXIIII°	obiecanie, ono a gorąca, jest rozdarł k nam
	w.18	tego quia sicut hoc (19) tempore	tego
	w.21	vyelebnye hoc festum celeberrimum	wielebnie

- w.23 ysze gego wczyelenya tamo Jako
quia sue incar(24)nacionis, quando ut dixi
- w.26 ten dzen
hec est dies
- w.26 navdraczeno veszral
ho(27)die dominus affliccionem populi sui respexit,
zenska twarz wnoszla odegnala
femina in(27)tulit, femina fugavit
- w.27 tym zostal a to nabył
id, quod fuit, permansit et quod non erat, assumpsit...devote
wspomynani
re(30)colamus
- f.198 w. 1 tego veebnego swatha
materia presentis sacratissime solempnitatis
- w. 2 preszpodrovyenye
per salutacionem angelicum(!)
- w. 3 abych
ideo ut...dicere possem
- w. 6 czymi
Quibus eam angelus sal(7)utavit
- w.10 w wolne ysze
matrimo(11)nia debent esse libera taliter, ut nullus debet ad hoc
(12) campelli(!)
- w.13 kako koly yest o dostojnosczy yensze
quanti(14)cunqus sit potencie et dignitatis, qui desiderant
ali(15)quam personam etc.
- w.15 oblubyenye
in suam sponsam (16) accipere

ize jego wcielenia, tamo jako
ten, dzień
na udęczenie, weźral
żeńska twarz wnosła, odegnala
tym, zostal, a to nabył
wspominamy
tego wielebnego święta
pr(z)ez po(z)drowienie
abych
czyimi
wolne, ize
kako koli, jest, a dostojności, jenze
oblubienie

w.17	apya ye przysvoleną et requirit eius consen(18)sum	a pyta je(j) przyzwolenia
w.20	plemya nato Et genus humanum rediui(21)ret, quamuis ad hoc vnam virginem ab eterno zrządził preor(22)dinauerat	plemię, na to zrządził
w.23	tęgo dokonasz kro ^m hoc (24) voluit perficere absque eius consensu	tego, dokonasz kro ^m
w.25	oprzysvolenye opytal aby ona ut eius assensum (26) requiret, quo ipsa fieret sponsa	o przyzwolenie opytal, aby ona
f. 198v w. 1	poslem straszlyve veni, Gabriel, effi(2)cito minister terribilis sacramenti a seculis skryte atocz dla szwkanya smego stolcza absconditi (3) ad equisicionem errantis Ade, a meis sedibus (4) cogor descendere	posiem, straszliwe skryte, a toć, dla szukania, z mego stolca
w. 5	lutoszmyą nadbladzaczymi yasz zadam Misereor erantibus, hostem (6) comprehendere concupisco, letare wsem nyebyeskim moczam telko tho autem volo omnes cele(7)stes virtutes, tibi soli hoc secretum pando	lutoć mię nad bładzącymi, jaż, zadam wszem, niebieskim moczam, telko, to
w. 9	falebnye gloriosa dicta sunt	falebnie
w.10	wczelenyą vade ad sponsam incarnationis mee	wcielenia
w.11	wssczye ale by ne zamacyl zastracył Et prepara michi (12) introitum, sed ne conturbes, ne terreas mylosczyve poso virginis (13) animum, clementer appare et dic dive, ut (14) ego mi- nad gryechem serear malignitati Ewe	w(ej)ście ale by nie, zamacił, zastraszył miłościwie, bożo nad gr(z)echem

		posłany	posłany
w.14	angelus (15) missus a Deo		
	zdrovasz		zdrowaś
w.16	Aue, gracia plena		
		oddalona	oddalona
w.22	miseria per virginem Mariam propulsatur		
	myłoczy		miłości
w.23	gracia plena		
	bo		bo(g)
w.25	dominus tecum		
	powadala		powiadała
w.30	que predicabat mortis destruccionem		
f.199		ożyvenye	ożywienie
w. 1	et mortuorum resuscitacionem		
		zamknyon	zamknion
w. 2	in parwlo (3) vtero vnus fragilis puella debuit conclādi et (4)		
	wczaszo		w czasie
	ex ea nasci in tempore		
	ogarne		ogarnie
w. 6	femina circumdabit virum		
	yawne	yednym rasem	jawnie(j), jednym razem
w. 8	et ut apercius (9) dicam, quomodo simul potest vir esse		
	dzywno rzeczy dzywne anowyny		dziwne rzeczy dziwne nowiny
w.17	sed multa alia miracione (18) digna		
	czasna poddana albo snyzona	nyalka	ciasna poddana albo sniżona, niałka
w.19	longitudo angusta, altitudo subdita et pro(20)funditas plana		

		kako mocz rzadzona	kako moc, rządzona
w.21	videas (22) ibi si attendas potenciam rei, sapienciam		
	yszyla podpirana bądze napawan		i siła, podpirana, bądzie napawan
	instr(23)ui, virtutem sustentari, denique Deum lactantem, (24)		
	placzaczego		placzącego
	qui angelos reficit, vigillantem, qui omnes mi(25)seros consolatur,		
	zamaczona przespeszoz		zamaczona, przespieszność(ć)
	vides eciam leticiam tristari, fidu(26)ciam ponere		
	tedi		tedy
w.30	qui nunc solum tunc		
	starosczy lat	mosznosczy	starości lat, możności
f.199v	w. 3 non secundum etatem annorum, (4) sed animi secundum vigorem		
	tedi Jako		tedy jako
w. 5	fuit tunc sicut (6) quando fuit		
	drogimy ka	oszdobyona krasza	drogimi ka(mieniami), ozdobiona, krasa
w.12	illa virgo, que gemis vir(13)tutum sanctarum decorata, specie sua		
	pobudzyla wszrok albo oczy		pobudziła, wzrok albo oczy
	ac pul(14)critudine celi ciuium in se provocauit aspectum (15) ita		
	kwszwemu pozadanyw naklonyla		ku swemu požądaniu, nakloniła
	ut regis in sui concupiscenciam inclinaret (16) et celestem manum		
	przyczaygla		przyciągła
	ad se de supernis educe(re)t		
	myloszcz slvtovanyo		miłość, slutowanie
w.19	Ex hoc consideram ma(20)g(n)am Dei dignacionem, consideram		
	powyszenyo		powyszczenie
	eciam magnam(21)huius virginis excellenciam		
	pobwczayacz	bescze	pobudzając, bieżcie
w.22	ipsam consideracionem nucciando dicit(23)b.Bernardus: Currite,		
	yesz	porodzeny	yeż, porodzeni
	matres, currite filye, currite (24) omnes, que post Ewam parturimini		

	przystapyacze	losznicze			przystępiajcie, łożnice	
w.25	adite	virginalem	tha(26)	lamum, ingrediemini, si potestis,		
	czysty	apoczesny		przebitek	czysty a poszesny, przebytek	
	pudicum	sororis	(27)	vestre cubiculum		
	przyloszcze			poslvchaycze	przyłożcie, posłuchajcie	
w.28	apponite	aurem	(29)	parieti, auscultate, quid nucciet ei		
				wscieszony byli	ucieszony byli	
w.28	si forte	(f.200)	audietis, vnde consolamini			
f.200	w. 2	Ewa mater	exulta,	quia sicut	(3) vos omnium fuistis...(4)...	raduj się, bo jako
		rodzyczy		mazoboyczy		rodzicy, mężobojcy
		parentes,	ita omnium hominum fuistis	(5)	peremptores	
	w. 5	bycza	zabyly			by cię zabili
		prius per	(6)	emistis, quam genuistis		
	w. 8	gdysz	sczebye	pochop	y ganba	gdyż z ciebie, pochop, i gańba
		cum de te malum prius est exortum	(9)	et tuum obprobrium in omnes		
			(10)	nastaye	preskitorasz oddalona	nastaje, pres ktorą oddalona
		transiit mulieres.	Instat namque tempus, quo iam tolletur ob	(11)-		
			czego			czego
		probrium tuum, nec habeat vir, quid causetur	(12)	aduersus feminam,		
			wymawyal	wynyll		wymawiał, winił
		qui se prius per feminam ex	(13)	cusabat et illam crudeliter accusabat		
	w.14	dedit	(15)	michi de ligno et comedi...Nam		z drzewa, bo
			sdrzewa	bo		
	w.18	aprzetho		postacz	wszgardzona	a przeto, postać, wszgardzona
		propter quod eciam tunc sexus	femineum	(19)	fuit multum despecta	
	w.19	kyedy	ta	dzewka		kyedy ta dziewczka
		Sed postquam	(20)	hec gloriosa puella		
	w.22	hec querela, hec excusacio				skarga

	w.16	zalosc et tristitiam in gaudium conuer(17)tauerit	przemienyla		żalść, przemienila
	w.18	wspak conuertit retrograde nomen Eua			wspak
	w.20	wbogoslauene conuersa est in benediccione Marie			w bogoslawienie
	w.23	krome byady sine ve peccati, sine ve ponderis in concepcione	abczazeny sromoty		kromie biady, obciazenia sromoty
	w.27	przypoczaczą et impletum (28) est in concepcione			przy poczeniu
f.201v	w. 2	maka sustinuit (3) passiones, dicit enim iterum aliter partus grauat	rodzene		mękę, rodzenie
	w. 5	plod aliarum feminarum (6) proles fletu funditur	pochodzy		plod, pochodzi
	w. 9	troyaka byada quia de triplici ve legitur, scilicet culpe, pene et (10) zle zadze concupiscencie			trojaka biada zle zadze
	w.20	movycz debet alloqui "Regina"			mowic
	w.23	velmoszna illustris regina aut (24) magnifica domina			wielmozna
	w.29	tedy Tandem autem dum vidisset eam tur(30)batam	zamuczona		tedy, zamacona
	w.30	zalezy prout hoc exiebat			zalezy
f.202	w. 4	scze debeamus nos habere			scie (?)

		ayasz			
w. 6	et quam angeli... (7) ...sunt (8) reueriti				a jż
		netbala			niedbala
w. 11	quia non est (12) tam ingrata aut macra				
		mylczocz kutim posdravyaya			milcząc ku tym pozdrawiają
w. 13	Erubescere a salutantibus (14) de silencio				
		kuye			ku jε<j ʹ
w. 20	ad eius salutacionem				
		any			ani
f. 202v w. 5	quia nec in sancto (6) Stephano				
		mylosczy	bo yako		miłości, bo jako
w. 8	super (9) omnes sanctos dicitur plena gracia. Sicut enim Deus				
		noczy			mocy
	posuit (10) in sole omnes virtutes				
		sebrany	doskonane		sebranim doskonane
w. 16	et beatitudo est status omnium bonorum (17) agregacione perfectus				
		proszto tak			prosto tak
w. 22	Recte sicut vas maius plenum vino				
		swyrzchowana			zwirzchowana
w. 25	plenitudo super excellencie				
		dostateczosczy			dostatecz(n)ości
w. 29	Alia est sufficiencie				
		dostateczne			dostatecznie
w. 30	quia quilibet ipsorum est sufficienter plenus, (31) ita quod michi				
		nedostana			nie dostanie
	ipsis deficit				
		troyake dobre			trojake dobre
f. 203 w. 6	et hoc (7) propter tria bona				

	czystota		przyrodzona	czystota, przyrodzona
w. 9	per virginitatem placuit angelis, quia angelis (10)		cognata est	
	plodnosz			plodność(ć)
	virginitas, per fecunditatem placuit (11)		hominibus	
	ysze	czloweka	przeszla	ize, człowieka, przeszła
w.17	quod et hominem et angelum transcendit			
	zasluzycz			zasłużyć
w.18	mereri plus (19) non potest			
	odoboyego			od obojogo
w.20	Sed beata virgo de utroque parte recepit			
	bo ywstawyczne		zaslwdze	bo i ustawicznie, zasłudze
w.25	ymo continue crevit in virtutibus et meritis			
	yey			joj
w.26	Secundo plenitudo gratiae eius			
f.203v	w. 2	uczastka yest		uczastka jest
	cum omnibus (3) sanctis participat in gloria, quia omnium virtutes			
	wsoby			w sobie
	et (4) merita in se habuit			
	smerna		gorayacza	śmierna, gorejąca
w. 7	cum martiribus paciens et in caritate ardens cum confessoribus			
	przykladna			przykładna
	et doctoribus exemplaris			
	przewyszene			przewyższenie
w.10	virtutes ipsa ultra omnes sanctas excellenter habuit			
	proste			proste
w.12	tantum, quantum potuit puram creaturam			
	doskona[ny]le			doskonałe
w.24	quia ad plenum non (25) poterant eius gloriam et dignitatem			

	vyslovysz exp(ri)mere (26) et explicare, przespodobyenstwo pho(27)ris	avypovyedzesz loquebatur ue ipsa sub meta-	wysławić, a wypowiedzieć
w.28	włosnosczy propter aliquas proprietates (29) istarum craturarum		własności
w.31	nedostateczne hoc verbum Ave, quod est verbum defectum, quia (32) omnes in eius vstauey laude deficiunt		niedostateczne ustawieni
f.204	obarve w. 1 de ipsa loquimur, ut ceci de coloribus		o barwie
w. 3	roswn ratio non ca(4)pit humana, pauet celum, stupet omnis eciam (5) creatura	drzy dzivuye	rozum, drży, dziwuje
w. 9	rzeczniczka nostra aduocata ante aspectum Dei		rzeczniczka
w.10	vczesena omnibus nobis datur occasio magne (11) exultacionis et consolacionis etc.		ucieszenia
w.13	yss vos enim sci(14)tis, quod de vase pleno fecile (!) effunditur, quam naclonyon cito fuerit (15) inclinatur	szadv ykane	iż, z sądu, w Kanie nakłonion
w.18	nadzeya cum plona fiducia accedamus eam		nadzieją
w.19	kuthrovy accedamus ad thronum gracie		ku tro(no)wi

		vybadacz	wybadać
w.24	Quis(25)miseri- cordie tuo, benedicta virgo, queat investigare lon(26)- gitudinem		
w.27	Nam longitu(28)do miseri- cordie eius protenditur usque ad nouissimum dicm	pochody	pochod(z)i
w.31	Sumitas transcendit celos	spicza vychodzy	épica, vychodzi
w.32	Sed profundum penetrat abyssum	przechodzy przessdennozcz	przechodzi przezdenność
f.204v	w. 1 quia ipsa mul(2)tis t(a)libus misericordiam impetrauit	vyprosyla	wyprosiła
w. 6	ipsa assimilatur alme campi, que non circumscripta	ogrodzona	ogrodzona
w. 7	Ego quasi oliua speciosa in campis	napolv	na polu
w. 8	sed omnibus patens (9) et aperta	yavna	jawna
w.19	Exemplum...(21)...quod hic aduco in consolacionem omnibus	povem	powiem
w.28	ut eius ma(29)nus seu scriptura per totam graciam fuit bene (30) nota. Iste habuit vnum discipulum	vyolke tento	wielkie ten to
f.205	w. 2 Imperator Theodosius (3) advacans (!) Damascenum habuit eum et sibi fa(4)uebat propter eius legalitatem	wszwal godnosz	wzwał godność(ć)

w. 5	(...)osdradzenu conscrispsit literam de predicacione (6) imperatoris	o zdradzeniu
w. 8	aby quod eam Johannes (9) Damascenus scripsisset, quoniam eius manus... (10)...omnibus fuit nota	aby, bo
w.11	sromoczycz ceperunt illum virum iustum et sanctum conui(12)ciari	sromocić
w.13	aolg ^o daszy ostendit sibi (14) literam, qua visa	a ogląda(w)szy
w.14	vyobrazene forma (15) scripture et modus scribendi	wyobrazenie
w.16	slosczy agdys pryszczadaly quod hoc scelus non feci, dum autem cuncti (17) in eum perstreperent dostojnego dostojnego pro eo, quod veritatem nolent (18) fatiri et eum rerum mortis smyoczy go oszwdzylł iudicarent	złości, a gdy, przyciądzali dostojnego śmie(r)ci go osądzili
w.19	przyrodzony quia (20) fuit cognatus imperatoris, sed ut sibi manus, (21) qua uczatha apoweszona napotapa scribobat abscinderentur et suppendentur...(22)...in dete(23)stacionem szromothy tanti sceleris	przyrodzony ucięta, a powieszona, na potępę sromoty
w.23	yednoraky narzekacz mox ante ymaginem (24) specialis domine mancus advenies disco aperto othoszatwe odplathy wl(25)ncro, cepit pye eum cum ea rixari dicens: Hec(26)cine sunt premia, domina, tuorum	jednoręki, narzekać oto są twe odpłaty
w.27	sczaracz me pro meis peccatis (28) flagellari	skarać

	ale czemu	naprawa	vrządu		ale czemu, naprawa, urzędu
w.28	Sed ut	quid instrumentum (29)	tui officii permisisti tam prudentis		
		abscondi, hec (30)	quippe manus ymptos tue laudis sepius (f.205v)		pienie
		stubebat (!)			
f.205v	w. 2	cumque talia peroraret			taka słowa
	w. 3	cum magno lumine, prout ipsam decet (4)	gest ona milosczy hilaris facie apparuit		jest ona, miłości
	w. 5	heu (6) me domina mi	byada		o biada
	w. 6	quando ymo ego (7) te interrogo	yzacz		izać
	w. 7	ad (8) meum ymo ad tuum dedecus in ecclesia pendit ab(9)scisa manus	kmcy vyszy		k mej, wisi
	w.10	Confortare,(11) inquit, filii mi in domino	poszylon		posilon
	w.12	et deferens inde manum ab(13)scissam eius brachio eam restituit	aprzynoszywszy ramyenyv pristavil		a przynosiwszy, ramieniu, pr(z)ystawił
	w.17	manum eius deosculans ve(18)niam peccit	mylosczy		miłości
	w.20	taliter glorificatus in sua fama per merita (21) huius virginis permansit	przeszaslvga		przez zasługę
	w.26	quia est plena gracia	mylosczy		miłości
	w.28	quo huma(29)num genus reparatur	naprawano		naprawiano

w. 1	pul(2)cerrima per peccati innocenciam	przesnyevynosc	przez niewinność
w. 4	ditissima (5) per virtutum habundanciam	obfytosczy	oofitości
w. 6	tu sola super(7)gressa es vniuersa	przesla	przeszła
w. 8	noblissima per exteriorum morum honestatem	naslachtetnyesza press zownatnosc obyczayw	najszlachetniejsza pr(z)ez zawnę(rz)ność obyczaju
w.12	tecum in corde excellen(13)ter	przevyszeyno	przewyszenie
w.14	inquit angelus: Gracia plena	nylosczy	miłości
w.20	quem sensisti in men(21)te	wduszy	w duszy
w.23	quem auribus tuis poteris audire	vszy	uszy
w.26	Deus pater preparauit	przygotowl	przygotow(a)ł
w.27	Ideo super istis verbis	nathy	na ty
w.30	Spiritus Sanctus, de quo concipis	gym ze	jim ze
f.206v w. 1	quia tota sancta (2) Trinitas faciebat ad conceptionem filii Dei	slwczyla	ślącyla
w. 3	ita, quod solus filius debuit concipi	tako ysze	tako iże
w. 5	re(6)quirendo eius consensum	pytayvcz aszadayvcz	pytając a żądając

w. 8	poslan supermissus est, ita dicit: Audisti, virgo, (9) factum	vczynek	poslan, uczynek
w.10	oboje vtrumque mirum, vtrumque iocundum	veszele	oboje; wiesiele
w.11	aradvy sza et exulta, filia Jerusalem		a raduj się
w.13	day abychom tess audiamus et nos a te responsum leticie, quod desi(14)deramus. Audisti, skvtek inquam, factum et credidisti	poszadamy	daj abychom też, pożądamy skutek
w.18	slutowanya yess nądzne verbum miseracionis, quos mise(19)rabiliter premit suam dampnacionis. podano yest zaplata Ecce offer(20)tur tibi precium nostre redemptionis	czyszne wyrzeczone	slutowania, jeż nędznie, ciśnie, wyrzeczenie podano jest, zaplata
w.21	wiecz[[e]]nyem bozym In sempiterno Dei verba facti (22) sumus omnes et ecce morimur, in badzemys napraveny tuo (23) breui responso reficiendi sumus omnes	mzemy	wiecznym bożym, mrzemy będziemyż naprawieni
w.24	placzliwy hoc suplicat a te, o pia virgo, flebilis (25) Adam cum misera sua plodem vignanym sobole, exul de paradiso		placzliwy plodem wygnanym
w.27	czyemoszcz smerczy in regi(28)one vmbre mortis, hoc totus mundus tuis (29) genuibus postrarty prouolutus expectat	nogam	ciem(n)otóć śmierci, nogam post[r]arty
w.31	rodv salus denique vniuersorum (f.207) filiorum et tocius generis		rodu

f.207	w. 3	nysszsy vysszy quod inferi infimi, quod superi expectant	niszsi, wyszsi
	w. 4	ylko quantum concupi(5)uit decorem tuum, tantum desiderat responsionis	ilko
		{tvego} przyszvolyenya (6) assensum	twego, przyzwolenia
	w.26	bo kyedy yszo Quia dum audiuisset, quod concipere debuit	bo kiedy, iże
f.208	w. 4	vyczagnala drzewa zapovedzanego contra (5) Dei impium extendit manum fructum ligni (6) vetiti	wyciągnęła, drzewa, zapowiedzianego
	w.13	rosmyslenye primo deliberacionem, quia (14) cogitabat	rozmyślenie
	w.17	przy rosmisslenu rychla Circa deliberacionem non fuit subita	przy rozmyśleniu, rychła
	w.21	lenyva nec eciam consencien(22)do fuit tarda	leniwa
f.208v	w. 4	dovody малы et hoc quidem credi(5)dit non per multas rationes, sed parva dis- gadany (6)putacione habita cum angelo	dowody, mały gadani(e)
	w.12	vymovyone poui(.)nā zostalo verbum (13) non prolatum, quod transeat, sed conceptum, ut ma(14)neat carne indutum	wymowione, powy(.)nā, zostało
	w.16	yssby slyszala wszyna Non tantum audibile auribus, (17) sed et visibile oculis, palpabile ramony manibus, (18) gestabile humeris, nec michi fiat verbum scrip(19)tum nyeme wczelene wobrassze mutum, sed incarnatum, sed in forma (20) humana meo casto corpori,	izby slyszala u syna ramiony nieme, wcielene, w obrazie

zywo wczysnono
viuaciter impressum

żywo wciśniono

tim czvss gim sze nygemw anysza komw
w.22 Eo videlicet modo fiat noster, quo ne(23)mo ante me factum est nemini

tym czuż, jim że nijemu, ani są komu

De sancto Adalberto

f.210v	w.14	quia alto volat sub nubibus (15) <u>podobloky</u> celi	pod obłoki
	w.26	Deinde (27) <u>pothem</u> sedet in petra	potem
f.211	w. 1	Sine omni impedimento <u>zavady</u>	zawady
	w.10	illum (11) fouebit <u>zachova</u>	zachowa
	w.16	et tronus meus in nibibus (17) celi <u>nadobloky</u>	nad obłoki
	w.26	homo...qui trans(27)cendit <u>przechodzy</u> nubes	przechodzi
f.211v	w. 5	lacrimae enim lugentis ita sunt effica(6)ces <u>pomoczne</u>	pomoczne
	w.31	Si per pedes <u>posczy</u> m dicat, perfice gressus meos (32) <u>posczye</u> in semitis meis	pościm, poście
f.212	w. 8	vidi alterum angelum descendentem de celo, ami(9)ctum <u>ogarnyonego</u> nube	ogarnionego
f.212v	w.12	disponere <u>przypravicz</u> volebant eundem ad mi(13)liciam secularem	przyprawić
	w.16	quod <u>bo</u> Deus, qui futurum (17) angelum sibi preuiderat <u>przeszrzal</u> sobye	bo przeźrzal sobie
f.213	w.14	Cum enim semel audiuit (15) sentenciam <u>roskazanie</u>	rozkazanie
	w.19	vnus ipsum trusit, (20) quod <u>athako</u> super vnam puellam cecidit, quod <u>owa</u> (21) ipse cepit flere amare	a tako owa

en papuisset. Lipidibus en' obtinerunt quide
lectus sup ienua pariter dicit. Forp die dicit
te eis q' negant quid fiant. Euc vna exipit
parua sollom' utipic' valido lectu impent
et ab'z eius passit tali m'ctio missant
ad dnm sepulta ibi. Ipe templu' regnate dno
no iesu xpo.

In die sancti philippi et iacobi.

Sicut usque dyapulis suis no' ibetm' m'ctio
causina cor vnu' neq' formidet amissio. Sat. an
pedite in denu' et in huc edite in domo pas
mei missiones prebitor' multe sunt. Si
commune dixeret vobis ac' b'nto' m'ctio. q'
vado parat' vobis serm' et si abierit et p'ia
vero vobis locum. Ihu' veniat et am'ia vob'
ad meum. Ut ubi ego sum et vos p'it. Et
quo ed' vado vos salu' et vnam salu' dicit
ei Thomas. Domine nestina que vad' et
quo possima vnam salu'. Dicit ei ihus. Ego sed
vni v'it' et v'it' nemo venit ad p'iem
nisi p' me. Si cognovissetis me et p'iem mod'
v'it' cognovissetis et a me oportem' cognov'etis
enim et videbitis enim. Dicit ei philippus.
Domine onde vobis p'iem et sufficit vob'.
Dicit ei usque. Tanto h'c h'at' v'it' vob'
scum sum et no' cognovisti me philippe
qui vidit me videt et p'iem meum quod in
dicit onde vobis p'iem no' videt quia ego
in p'ie et p' in me p'. Verbaque ed' loquet
vobis a me ipso no' loquet' ad fr'ebne same
go patu' aut in me manet prebitor' dicit
Ipe. Fiat opa non crediti quia ego in p'ie

f.214	w. 3	et in kathedram (4) <u>nastolecz</u> sublimatur	na stolec
	w. 7	res ecclesiasticas diuisit <u>gymyeny</u> <u>dochodi</u> (8) in quatuor partes	ziemie, dochody
f.214v	w.10	y mo(11) <u>ale</u> de salute subditorum valde curam egit	ale
	w.14	tanto magis sceleribus se impli(15)cabant <u>przystawali</u>	przystawali
	w.30	Ille vero expergefactus <u>pochwaczilszya</u>	pochwacił się
f.215	w.22	et propter { <u>dla</u> } te possemus molestari	dla
f.215v	w.28	Co(29)mittit se <u>wezbralszya</u> ad Vngariam	wzbrał się
f.216	w.23	Iris habet triplicem (24) colorem <u>barva</u>	barwę
f.216v	w. 8	venientes (9) possessores <u>wlodicy</u> illius loci	włodycy
f.217	w.13	et alii dicunt, quod textores (14) alias <u>Staczya</u>	stacią,

In die sancti Philipi et Jacobi

f.230v	w. 8	Dixit Jhesus discipulis suis: Non turbetur <u>nyezama</u> (9) <u>czayszya</u> cor vestrum neque formidet <u>anysyalakay</u>	nie zamęcaj się ani się lękaj
	w.10	in domo patris (11) mei mansiones <u>prebithkow</u> multe sunt. Si (12) cominus dixissem vobis <u>acz by tho nyebilo</u>	przebytków acz by to nie było
	w.21	et <u>a</u> modo <u>apodem</u> cognoscetis (22) eum et videbitis eum	a, a potem
	w.24	Dicit ei Jhesus: Tanto tempore <u>thak vyelky</u> vobi(25)scum sum	tak wielki
	w.29	a me ipso non loquor <u>od szyebye same</u> (30) <u>go</u> , pater autem in me manens <u>prebivayaczy</u> (31) ipse facit opera	od siebie samego przebywający
f.231	w. 9	varias et (10) <u>spaciosas</u> <u>syrokye</u> doctrinas	szyrokie
	w.14	Sancta mater Ecclesia gratulando <u>vesela</u> [sz]{cz} et (15) Deum laudando	wiesieląc

	w.18	et nos firmauerunt <u>uczwyerdzili</u> (19) in fide eius et por per(!) <u>varias tribulaciones nagaba(20)nya</u> et penas	ućwierdzili nagabania
	w.22	regem celestem in eius (23) decore <u>krasye</u> et gloria, quoniam hic existens, hoc (24) <u>summopere vyelycze</u> desiderabant, ad hoc <u>anhelabant (25)</u> <u>tazyli</u>	krasio wielice dążyli
f.231v	w. 3	Sanctus Philippus (4) magno desiderio <u>sucessus zaszon</u> dixit	zaś on
	w. 8	considero sanctam et piam a myle pe(9)ticionem <u>proschenye</u>	proszenie
	w.14	benignam <u>laskave</u> inter nos et Deum patrem (15) <u>meditacionem</u>	łaskawe
	w.16	et eum nobiscum <u>agy [za{z}namy]</u> <u>szna(17)my</u> reconciliaro	a ji z nami
	w.17	considero in Deo patre omnium (18) bonorum <u>wbogu oczczszv wschego</u> <u>dobrego</u> suffi(19)cientem et plenam congregacionem <u>dostathoczne</u> <u>szgroma(20)dzenye</u> aut perfeccionem in istis verbis et sufficit (21) <u>nobis dosyczozy nam yesth</u>	w Bogu oćsu wszego dobrego, dostateczne zgromadzenie dosyć ci nam jest
	w.24	quidam pecierunt <u>secularom sublimitatem</u> <u>povischenya</u> (25) et potenciam	powyszenia
	w.28	Qui(29)dam pecierunt scienciam <u>vyedzenya</u> futurorum <u>przy(30)chodzących</u>	wiedzenia, przychodzących
	w.30	Dum Christus eis (31) predixisset destruccione <u>oskazenyv</u>	o skażeniu
f.232	w. 6	ut (7) ignis descendat de celo et consumet <u>astravy</u> illos	a strawi
	w.10	nec mundanam (11) scienciam, quia curiosa <u>marna</u> est	marna
	w.11	Noli (12) plus sapere, quam oportet <u>nyechczyey vyaczey roszy(13)-</u> <u>nyecz nyszly potrzebno</u> sed sapere ad sobrietatem (14) <u>dotrzeszwyoczzy</u>	nie chciej więcej rozumieć niżli potrzebno, do trzeźwości
	w.15	caritas vero edificat <u>pelepscha</u>	polepsza
	w.17	benefacite (18) his, qui vos oderunt <u>nyenavidzą</u> et orate propter (19)	niekawidzą

sequentibus zaprzeczadawcze vos et calumniantibus (20) vos a pothapyayacze vash

w.25	saciabor cum <u>gdyszya</u> (26) apparuerit gloria tua	za prześladowce, a potępiające was
f.232v w. 1	quia quid gaudii, quid suauitatis <u>szlothcosczy</u> , quid (2) consolacionis consistat <u>azalczy</u> in tali visione lingua (3) carnis non potest exprimere nec intellectus hominis (4) capere <u>doszyadz</u> , vt dicit apostelus: Accipe ad hoc ex hoc (5) argumentum <u>veszmy kthemu stego dovod</u> , quod sancti (6) angeli iam plus quam XI milibus annorum cum <u>nany</u> (7) aspiciunt <u>patrza</u>	gdy się
słodkości
azalci
dosiać
weźmi
k temu z tego, dowod
nań, <u>patrza</u>
oblicza
na jedno oka mgnienie
wielmi
łaskawe
pośrednik albo jednac
w. 8	tamen adhuc ab eius aspectu <u>oblicza</u>	oblicza
w.10	eciam ad vnum momentum (11) <u>nagedno oka mgyenyne</u> videtur eis	na jedno oka mgnienie
w.15	in istis (16) verbis considerare debemus in Christo benignam <u>vyelmy</u> (17) <u>laskave</u> inter nos et Deum patrem mediacionem	wielmi
łaskawe
w.18	quod filius Dei fuit me(19)diator <u>poszrzednik albo yednac</u> inter Deum (20) et nos	pośrednik albo jednac
w.21	Et circa hoc (22) notare <u>znamyonacz</u> debemus	znamionać
w.23	tria nobis fuerunt abscondita <u>skryta</u>	skryta
w.24	Sapiencia ubi (25) invenitur et quis <u>ktore</u> est locus intelligencie (26) <u>rosvmyenya</u>	ktore
rozumienia
w.27	quia tunc Deus (28) ostendebat se hominibus irratum et seuerum (29) <u>szrogym</u>	srogim
w.30	mutatus es michi in crudelem <u>wokruthnego</u> (31) et in duricia <u>a wwardosczy</u> manus tue	w okrutnego
a w twardości
f.233 w. 2	quod eos propter iniquitates ipserum terra absorbebat <u>pozyrała</u>	pożyrała

w.12	yako przeszwyerczyadlo a wprzykryczv videntes nunc per speculum in enigmate	jako przez zwierciadło a w przykryciu
w.13	roszkosne Et hec visio tota erit suauiissima	roskoszne
w.15	czvdnoscż vesela Tanta est pulcritudo iocunditatis eterne, ut si non (16) by nyeslvszalo [[v]dluszczy liceret in ea amplius viuere	cudność wiesiela by nie słuszało dłużej
w.17	przeslyczne innumerabiles anni huius vite, pleni eciam (18) deliciis et affluencia myalaby bycz wszgardzona temporalium bonorum, merito (19) deberent contemni	prze[ś]liczne, a opłwitości miała by być wzgardzona
w.20	dostateczne szgromadzene notare debemus omnium bonorum (21) affluenciam (!) agregacionem	dostateczne zgromadzenie
w.27	to gysze nisi ego ero, vnde sacientur	to jimże
w.28	aszdrovye apokarm aoploythoscż et vita et salus (29) et victus et copia et gloria et honor et ve wszythkych pax (f.234) et omnia bona in omnibus	a zdrowie, a pokarm, a opłwitość we wszystkich
f.234	oszymoraky w. 2 quod ex visione Dei (3) procedunt octo fructus	ośmioraki
w. 7	przewycząsczy vincenti dabo edere de ligno (8) vite	przewycięzczy
w. 9	lacznącż pragnącż non esuriet neque siciet amplius	łaknąć, pragnąć

w.17	szdrovyc bo malo by pomoglo Secundus fructus visionis Dei est salus.(18) Nam parum prodesset habere vstavycznye vitam, si semper quis infirmaretur	zdrowie, bo malo by pomoglo ustawicznie
w.23	ogarnye Occupabit salus muros(24)tuos	ogarnie
w.27	otrzo szlzą Absterget Deus omnem lacrimam	otrze, sizę
w.28	krzyk nec luctus nec (29) clamor nec villus dolor	krzyk
w.29	pokarm albo jedzenie Tercius fructus est (30) victus seu comestio	pokarm albo jedzenie
f.234v w. 5	ale ysze vyele [gest] Sed quia multi sunt	ale ize wiele (jest)
w. 9	abądzeczce napoyeny Comedite, amici et bibite et (10) inebriamini, karissimi	a będziecie napojeni
w.14	od czlovyeczenstwa ferculum, quod erit ex humanitate filii Dei	od człowieczeństwa
w.16	tesnyczą varia fercula interdum (17) pariunt homini fastidium. Ideo illa roskosz comestio habebit (18) plenam dulcedinem et suavitatem	tesknicę rozkosz
w.19	laczny esurient, id est appetent semper	łacny
f.235 w. 2	yadle parum enim esset, quod aliquis refeccionem haberet	jadło

w. 5	gloria et diuicie in domo eius erunt (6) ^{przespyeczne} secure, quia nullus inimicus ^{odyszcz} eas auferre poterit	przespieczne odjąc
w.10	nec eius (11) ^{zadz} appetitum saciare possunt	zadz
w.13	gloria, hoc est ^{krasa} gloriosa pulcritudo	krasa
w.15	et aliqua ^{szaradnoszcz} turpitudine aut ^{szkaradnoszcz} deformitate ^{pokalan} esset fedatus	szaradnoszcz, szkaradnoszcz, pokalan
w.16	^{badz} oszdobyony decorabuntur (17) gloriosa pulcritudine	badz ozdobyony
w.18	^{oszwyczayaczego} primo a deitate illuminante	oswieczajacego
w.22	Nam sicut sol corporali (23) ^{szwyatloszcz} suo splendore pulcrificat lumina et ^{okrogy} stellas (24) et orbes celestes	swiatloszcz, okrasza okregi
w.25	ista pulcritudo causabitur (26) ab humanitate Christi ^{lsczaczego} radiante	lsciaczego
w.26	Ecce (27) gloria domini apparuit in ^{woblocze} nube	w obloce
w.28	^(othszwyatloszczy) causabitur a fulgure proprii (29) corporis	od swiatlosci
w.29	^{swyczycz} fulgebunt iusti sicut sol in (30) regno patris eorum	swiecic
w.30	Et hoc verbum "sicud" non ^{owszelkyey podobnosczy} denotat(f.235v) omnimodam similitudinem	o wszelkiej podobnosci

f.235v	w. 3	quia anima tantis (4) deliciis ^{oplwytovacz} abundabit	oplwitować
	w.10	^{vczczeny} nimis honorati (11) sunt amici tui, Deus	uczczeni
	w.12	^{szwacz slvgamy} non dicam vos seruos, sed (13) amicos	zwać, sługami
	w.19	^{podobny} quoniam cum apparuerit, similes ei erimus	podobni
	w.28	et semper in bello ^{vnyepokoyv} {et inquietudine esset}	w niepokoju
	w.30	^{kraye koncze} po(31)suit fines tuos pacem	kraje, końce
f.236	w.11	et beatitudo, dicit Boecius, (12) est staus ^{wszego dobrego szebране} omnium bonorum agregacione perfectus	wszego dobrego sebranie
	w.23	^{obyatą czynyl} et (24) ceperunt eum compellere, ut ymolaret ipsorum deo	obiatę czynił
	w.25	^{ydwv sządzv} draco...(26) filium pontificis sacerdotum paganorum et duos tribunos (27) interfecit	i dwu sędziu
f.236v	w. 5	qui dicebant, quod Christus assumisset (6) ^{obludne} carnem phantasticam	obludne
	w.14	^{vvelkosczy} dicitur enim Jacobus (15) minor et hoc non secundum staturam, quia fuit magnus	wielkości
	w.19	^{podobny} quia fuit multum similis Christo in suo corpore et facie	podobny

	w.22	quia fuit tante sanctitatis et fame apud (23) omnes homines	slawy	slawy
	w.29	Quod in parasceue (30) mortuo domino vouit, quod nollet comedere	zarzeciszya	zarzekł się
f.237	w. 1	et quod dominus (2) Christus	ysz	iż
	w. 8	conuertuntur (9) suam tyranidem contra beatum Jacobum	vkruthnosc	ukrutność
	w.12	rogamus (13) te, ut reuoces populum a Christo	odvyodl	odwiódł
	w.14	quod desistant ab hoc errore	odstapyly	odstąpili
	w.14	Et nos volumus (15) tibi obtemperare	czebye posluchacz	ciebie, posłuchać
	w.16	querentes occasionem (17) ut ipsum possent perimere	zagladzycz	zagładzić
	w.18	statuerunt eum supra pinaculum (19) templi	navysokym myesczv	na wysokim miescu
	w.20	Tu virorum iustissime, cui nos omnes obtemperare (21) debemus	yegosz	jegoż
	w.29	et ascendentes precipitauerunt (!)	szzvczyly	szrzcili
f.237v	w. 1	Et vnus accedens (2) valido ictu capud eius impeciit et cerebrum (3)	wglova vderzyl	w głowę uderzył
		vylynal excussit		wylinął
	w. 3	animam (4) suam Deo obtulit	wszdal	wzdał

In die Marie Magdalene

	yako		jako
w. 7	ut manducaret (8) cum illo		
	yako	by szyedzal a yadl	jako, by siedzial a jadl
w. 9	vt cognouit quod (10) accubisset in domo in domo pharisei, attulit		
		wtyle podlug podlug	w tyle, podlug, podlug
	alabastrum (11) vngenti et stans retro secus pedes domini (12) lacrimis		
	maczacz y vmyvacz		maczac i umywać
	cepit rigare pedes eius		
		bycz to byl	by-ć to byl, wieźdyćby
w. 15	ait intra se dicens: Hic si esset propheta, sciret, utique (16)	veszdiczby	
	kthora a kaka {ayaka}		ktora a kaka (a jaka)
	que et qualis est mulier, que tangit eum		
		povyaday	powiadaj, dwu miał
w. 18	At ille ait: Magister, dic! (19) Respondens Jhesus dixit: Duo debitores	dw myal	
		lyphnyk	lifnik
	erant cuidam (20) feneratori		
		odpuszczyl	odpuscił
w. 21	Non habentibus illis, unde redderent, (22) donauit vtrisque		
		{szakazal albo oszadzyl}	szakazal albo oszadzil
w. 24	At ille dixit ei: Recte iudicasti		
		yakosz	jakoź, nie przestala
w. 29	hec autem, ex quo intraui, non (30) cessauit osculari pedes meos, oleo	nycprzestala	
		nyepomaszczylesz	nie pomasciles
	caput meum (f. 238) non vnxi		
		szyedzely	siedzieli
f. 238	w. 5 Et ceperunt, qui simul recumbabant, dicere (6) in se		
		szbavila	sbavila
w. 7	fides tua te saluam fecit		

mylosnyczo

w.10	domina specia(11)lis dilecte Christi, sancta Maria Magdalena, ita
gdysz to myszlę
dicit: (12) Cogitanti michi de penitencia Marie, flero malis libet,
boczywego ythesz sercza
(13) quam aliud dicere. Cuius enim vel saxeum pectus (14) illius
kv pokutowanyv
humilis peccatricis lacrimo ad exemplum penitendi non (15) emolliat	miłośnice
gdy to myślę, chce
bo czyjego i też, serca
ku pokutowaniu
w.16	nadgodvyŕczo vstŕpyla potrawamy
Super conuivantes ingressa est, (17) non iussa venit, inter epulas
offyerovala
lacrimas obtulit	nad godujące, wstąpiła, potrawami
oferowała
w.18	nyeszroma ale ysz
quo flere inter opulas non (19) erubescit, sed quia flectum effudit,
saradosczy pocalano ogladala
turpitudinis (20) sue maculas aspexit	ale iż, szaradości
pokalanie oglądała
w.21	bo gdy szyą sama syebyc zanyczsz
Nam quia semetipsam grauter (22) erubescibat intus, nichil esse
nyewaszyla yszby zewnŕtrz
credidit, quod verecundaretur (23) foris. Et illo ociam, quia vere
zalovala
doluit, quod commisit	bo gdy się sama siebie, za nic
nie ważyła izby, zewnątrz
żałowała
w.31	prave
Marie Magdalene veram penitenciam	prawe
f.238v w. 6	nyedbalosc zamyeskanye
Simonis incuriam et ne(7)gligenciam	niedbałość, zamieszkanie
w.16	naprzod poclada
inter omnes sanctas (17) virgines et viduas preponit Mariam Magdalenam	naprzod pokłada
w.19	dostŕpila
maximam (20) dignitatem, quam ipsa consecuta est	dostąpiła

f.239	w. 2	voluit circa se habere Mariam virginem (3) matrem, speculum innocencie	szwyerczadlo	zwierciadlo
	w. 7	Aliqui enim (8) faciunt penitentiam semiplenam, alii perniciosam, alii (9) infructuosam et alii dubiam	nyepelną scodliwą nyepewną	niepełną, szkodliwą niepewną
	w.21	et (22) pro omnibus debitis requirit a nobis Deus	żąda	żąda
	w.25	qui in ipsorum (26) peccatis desperant	rospaczayó	rozpaczają
	w.28	penitencia Marie (29) fuit temperata per spem venie, quia habuit spem, (30) quamuis habuit motus desperationis	vmyerna szmylovanya porvsenye przyczyny	umierna, smilowania poruszenie przyczyny
f.239v	w. 3	Deus est infinite misericordie	przeslicznego	prze[s]licznego
	w. 4	Deus est (5) multum iustus et seuerus	vkruthny	okrutny
	w. 9	qui continue recidiuant	vpadayó	upadają
	w.22	penitencia...non fuit sera, sed cita, non expectauit (23) canos	rana rychla szadziny	ran(n)a rychla, szadziny
f.240	w. 2	ad perfectam penitentiam (3) requeruntur IIII ^{or}	szlvsa	słusza
	w. 7	quia non audebant accedere ante eum	przystapycz	przystąpić
	w. 8	Et dicit secus pedes domini	podlug podle	podług, podle

	bo dwyeczy		bo dwie ci
w. 9	Duo enim sunt: iusticia sinister, mise recordia dexter		
	spvsczayó		spuszczają
w.11	qui presumunt de misericordia (12) Dei		
	przecladay		przekładaj
w.14	Fili, ne adicias peccatum super peccatum		
	nysz to ysz myloscz		niż to iż miłość
w.19	Maior est iniquitas mea, quam ut veniam merear		
	vyelmy gorzką a oplwycze		wielmi gorzką a oplwicie
w.24	habuit dolorem amarissime et vbe(25)rime flendo		
	szmaczacz		smaczać
w.26	lacrimis cepit rigare (27) pedes eius		
	naszylny vszylny		nasilny, usilny
f.240v	w. 3 et hoc testificat eius premaximus (!) (4) fletus		
	beszprzestanya		bez przestania
w.22	quod incessanter osculabatur pedes eius; capillis suis (23) extergebat		
	pomazovala		pomazowała
	et vngento pervngebat		
	podnyesly		podnieśli
w.33	dicit eis: Tulerunt dominum meum		
	krechcocy		krechkości
f.241	w.14 Ecce oblita fuit suc fragilitatis		
	szlusza		słuszna
w.19	omnia, que requeruntur ad veram penitenciam		
	roszmagite		rozmajite
w.20	pro suis multiplicibus peccatis (21) satisfecit. Primo satisfecit per		
	myloserdza		miłosierdzia
	opera pyetatis		

		zamąthkv		zamątku
	w.23	In eius tribulacione eum visitavit		
	w.24	et eciam (25) circa sepulturam ei obsequabatur	poslvgovala	posługowała
	w.26	Deum offenderat (27) suis oculis, capillis, suo ore et vngentis et aliis (28) deliciis, in quibus corpus suum fouebat	kablala	kębiąła
	w.33	satisfecit per opera (f.241v) liberalitatis et gracie	szczodroszy	szczodrości
f.241v	w. 1	dedit enim Christo munus	dar	dar
	w. 4	et munus ab obsequio	od poslvyzenya	od posługowania
	w.20	sua (21) legitima vxore	szlvybney	ślubnej
	w.28	et per hoc Christus voluit tollere a peccatoribus (29) desperationem et a iustis presumptionem	odycacz	odjąć
	w.31	quia se fecit eius aduocatum excusando eam et eius (32) causam agendo	szmyalosc	śmiałość
	w.33	et adducta parabola de duobus (f.242) debitoribus	rzecznykyem	rzeczownikiem, rzecz mowiąc
	f.242	w. 8 Domine, non est tibi cure (!)	rzecz moyycacz	podobieństwo
	w.16	et hoc vngentum (17) contra calorem refrigerabat	pyecza	piecza
			chlodzyla	chodziła

	stratha stała		strata stała
w.19	vt quid perditio hec (20) potuit hoc vngentum venundari		
	yczemvszce myerzączkø		i czemuście mierząckę
w.22	Quid molesti estis huic mulieri		
	zlasky vgyszyl		z łaski ujścił
w.25	quia ipsam de venia certificauit		
	na ostrzezenyo bądze szkarano		na ostrzeżenie bądzie skarano
w.29	ad premonicionem (30) nostram arguitur		
	nyedbaloszcz		niedbałość
w.30	Simonis (31)...incuria et negligencia		
	wszywał		wzywał
f.242v	w. 3 Iste (4) phariseus multum diligenter invitauit Christum		
	zamyescanyo {zamyeskanye} czynyl		zamieszkanie czynił
w. 6	sed negligens fuit		
	czlovyeczenstwo		człowieczeństwo
w.13	eius humanitas, que pro nobis est passa		
	omyszlenye		omyślenie
w.15	hoc est cogitacio lacrimosa et sancta		
	czekące rzeczy	vychodzycz	cickące rzeczy, wychodzić
w.22	quia sicut oleum utat super aliis licoribus, sic fi(23)des excedit alias virtutes		
	zalobyenya		żałobienia
w.28	deuotas lacrimas compassionis		
	potoky		potoki
f.243	w.20 vbi neque aquarum fluenta erant		
	pokarmy	zyvycz	pokarmy, żywić
w.23	sed celestibus (24) epulis, eciam hic in hac vita, voluit fouere et saciare		

	w.26	secundum septem horas ca(27)nonicas	kosczelnych	kościelnych
f.243v	w. 3	et sanctam Ma(4)riam Magdalenam cum cantu subleuabant in aera et (5) post horam iterum deportabant	sznyzali	zniżali
f.244	w. 6	wltus eius ex continua visione supernorum ciuium (7) quasi sol radiavit	odvstavycznego	od ustawicznego
f.252	w.14	et interdum oua aliena cum propriis fouet, wlgariter [viloze] {wylaże}	De sancto Stanislao	wylęże
II				
f.211v	g.marg.	Non absolute <u>nyeroszpvshnye</u> rero <u>pvszthnye</u> / vixit vitam duxit prouentus <u>dochody</u> / in suos vsus et vigilarenter <u>czvnyne</u> / nunquam ocio vacabat <u>prosznowal</u>		nierozpus(t)nie, pustnie dochody, czujnie proźnował
	l.marg.	dispen/sacionem / absolv/cionem admerue/runt / <u>zakonv</u> / vtensibilia / <u>potrzeb/ne</u> / racionem / existentem / <u>przyczyna</u> / <u>monachi</u> / <u>zakonnyczy</u> / dirvmpi/sti disol/visti / ot ivit / <u>ungariam do</u> / <u>wagyer</u> / ipsum per/duxit cum hono/re <u>prze/prowadzyl</u> / obruens / <u>szlayav/szy</u>		zakonu potrzebne, przyczyna, zakonnicy do Węgier przeprowadził, ślajawszy
	d.marg.	ad scapvlas <u>vplyeczy</u> [boe] Boemus <u>czech</u> / siue sciauus <u>szlowak</u> anichilare <u>ponyszycz</u> / non introibis <u>nyevyndzyesz</u> superfugiendo illum <u>gonyacz szczygayacz</u>		w plecy, Czech poniżyć, nie wnidziesz goniąc, ścigając
f.212	g.marg.	premium <u>zaszluga</u> / coli colore <u>charba</u> predicator <u>kaszno/dzycyecz</u> beneficium <u>dobrodzysztwo</u>		zasługa, farba, kaznodziejca dobrodzi(e)jstwo
	p.marg.	w <u>mye/czach</u> [...] <u>rodv</u>		w mieczach, rodu
środek karty		ex progenye <u>szlawaczyego</u> / Vngaria <u>vagry</u> pugnator iste <u>boyvyaczy</u> / opresos <u>ogarnyone</u> in domicellam <u>kvdzyew/cze</u> <u>vyenne dowvaduya</u> post ea ma/gnates <u>velmoszny</u> / protectione / <u>obrona</u>		ślawiającego, Węgry, bojujący ogarnione, ku dziewce, wienne, dowiadują wielmożni, obrona

- p.marg. pudo/rem / szromotha / dlya dw/oyakwego / wrzdav / futurum /
przyszla / prevenit / nas / nalaszl / heremita / pusthel/nyk
- d.marg. quasi vi astrictus yathy przymvszony / (...)smatus poczyor (?)
- f.212v g.marg. bardzo byalle przeszczyradla
- l.marg. legaciones / poszel/szthwa / nunciat / powyada / res / ymyenye
brevi perlonga / acionem / obtines otrzymasz/wy / y ynszych / wyelye / czvd
- d.marg. mutorum lingwas relaxa / nyewymownym dawe mowe
- f.213 g.marg. scapulas zaplyeczy it ictum rasz quem ktorego / hastam wilocznya /
qui ait originem suo(!) ktory powedyzal narodenye / szwe / szlowak
- p.marg. vt vestrum / creatorem / yszebysz/czye corona / checzã / uetatur
/ ktlora / vivificat / ozyw'y a / mortua / mart/hwe / (...) / nyenye / quidem
/ zayszthe / capientes / wloczacz in uen/tre wsye/rczy / zywo/czye
- f.213v g.marg. similiter multis thakyesz wyelye / y ynszych czynyacz
- l.marg. videte / patray/czyesz
- f.214 g.marg. podwyszon
- f.214v g.marg. premii premium zaslvga slavynego / rodv colorem pharba thecza modry /
predicator kasznodzyeycza beneficium dobrodzy / dobrodzyeszthwo
- l.marg. vnus / vegyesz/ka / oppresos / ogar/nyone magna/tes wyelmoszny
- f.215v l.marg. zava/de ysz / szya/vmyloszczy zapolo/ny
- f.216 g.marg. szlowa
- p.marg. ble/kyth/nye
- sromota, dla dwojakiego urzędu
przyszła, nas znalazł, pustelnik
jęty, przymuszony, (?)
bardzo białe prześcieradła
poselstwa, powiada, imienie
otrzymasz wy i inszych wiele cud
niewymownym daje mowę
za plecy. raz, którego, włoczną
ktory powiedział narodenie swe, Słowak
iżebyście, chęcią
ożywia, martwe, która
zaiste, włocząc, w sercu, i żywocie
takież wiele i inszych czyniąc
patr(z)ajcież
podwyszon
zasługa, sławnego, rodu, farba, tęcza, modry
kaznodziejca, dobrodzi e' j, dobrodzie(j)stwo
węgie(r)ska, ogarnione, wielmożni
zawadę, iż się, w miłości zapalony
słowa
błękitnie

totam polonia et alias partes omnino et figurat
 venice p[er]fusa cepit p[er]ducere vni dei, sed ipi ad
 cent milia sacculis ipi p[er]fusa, multas in
 aut et captaunt Jude suspens venit et ante
 et ibi aliquid multitudines magna domini
 ibi captaunt vltimis nauibus venit cum
 fons sunt ad insula uagden v[er]o quiddam
 et ibi omni fiducia p[er]ducunt vni. venientes
 possessores p[er]fusa vltimis ead. expulsi ad
 aliquid aut suspens venit. ingente inter
 scapulas dedit sibi itum. ita in hanc partem
 p[er]fusa et alii dicunt q[ue] ead[em] p[er]fusa de ma
 nula volant. faciens in hanc circum capite
 quas deo agere dicit. Graues agere dicit
 quod ipi qua vni uiam aqua p[er]fusa
 surgens et in alia p[er]fusa flumina p[er]fusa
 dabitur aut p[er]fusa venit. Sup[er] velle hanc u[er]o
 p[er]fusa et interrogant sibi. dabitur vocat hanc
 in p[er]fusa et et vnde. et obquid causa que ve
 nist. dicit vnde. Cum uacat. dicitur
 hanc ab hanc que v[er]o deo ordinata veni ut
 cognoscant creatori vni qui solus et v[er]us
 deus et ut edentia v[er]o aliquid cognoscit
 ipi v[er]o indigne p[er]fusa cu dabitur sup[er] hanc
 et dicitur sup[er] cum p[er]fusa. Consp[er]it ad
 v[er]o p[er]fusa quia ipi volucant meliora sup[er] ipi
 nocte uacat intrat et nauibus redit
 ad quiddam locum et ibi manserunt qu[ia] dicitur
 ad p[er]fusa quia die mane ad loca imp[er]fusa veniunt
 et ibi sic gaudentia celebrat. missa s[er]m[on]em
 ipi et filii Augusti qu[ia]nt qu[ia]nt
 alii ibi veniunt p[er]fusa p[er]fusa et eos
 vultant. dicitur ad aliquid dicitur. eos
 v[er]o p[er]fusa dicitur q[ue] p[er]fusa ipi p[er]fusa
 p[er]fusa v[er]o dicitur v[er]o p[er]fusa
 v[er]o p[er]fusa dicitur v[er]o p[er]fusa

f.216v g.marg. disvorare vo przyprawyacz

l.marg. yednego / czasszu gdy / po komple/czye vedlug / obyczayv /
modlythvy / przedlv/zal nyekh/ory czlo/wyel /pr/zedlvsa/ /
pobranv / od szlodzyey /[[wyov]]/ kolathal / vedrzy /
yego domv pro/szacz aby mv czo dano agdy
s.woyczyech nycz / przedszobo na nyemyal gothowego
czo by onemv / vbogyemv myal

f.217 p.marg. prze/bodl / szloszcz / nawa/ge

f.221 d.marg. superfugendo gonyaczy szczygavaczy

f.237v l.marg. ayaka / szkaszal / albo /oszodzil

f.251v l.marg. questio / gadthka

przyprawiać

jednego czasu, gdy po komplecie według obyczaju
modlitwy przedłużał, niek<t>ory człowiek prze-
dłużał pobrany od złodziei kołatał we drz(w)i
jego domu prosząc, aby mu co dano. A gdy
s.Wojciech nic przed sobą nie miał gotowego,
co by onemu ubogiemu miał

przebodł, złość, na wagę

goniący, ścigający

a jaka, skazał albo osądził

gadka

Rękopis 1732

Rękopis ten, o rozmiarach 15x21 cm, zawiera kilka dzieł z zakresu teologii, a także pewną ilość krótszych tekstów. Został napisany w roku 1458 w Kościanie przez Błażeja, który był w latach następnych wikariuszem przy kościele św.Marcina w Poznaniu. Rękopis nie jest foliowany. Znajduje się w nim tylko kilka polskich glos interlinearnych i jedna wewnątrzwerszowa, wniesionych ręką pisarza kodeksu. Glosy te występują w kazaniu na nowy rok:

De nouo anno exemplum.

(inc.) Legitur, quod quidam gentiles habuerunt regem, qui vocabatur Janus...

(expl.)...in futuro vitam eternam in regno colorum, ad quod nos etc. Mimo tytułu: "exemplum", jest to raczej tekst kazalnicy, bardzo zresztą ciekawy treściowo. Wymienia się w nim szereg symbolicznych darów dla różnych stanów i warstw społecznych. Z reguły są to zwierzęta symbolizujące różne przymioty charakteru. Do każdej wymienionej nazwy załączona jest najważniejsza cecha danego zwierzęcianiekiedy z powołaniem się na jeden z autorytetów z dziedziny przyrodoznawstwa.

Niegłosowane są następujące zwierzęta:

leo, pellicanus, galina, aquila, columbus et columba, turtur, pauo, formica.

głosowane są:

... Item do presbiteris Scowronek [a] phylomenam...	skowronek
... Quarto consulibus et omnibus ciuibus do zorawya gruem...	żorawia
... Octavo mitto seu do omnibus artificibus auem, que vocatur picus dzyczol ...	dzi(ę)ciół
... Duodecimo dono diuitibus pyexa canapellum... tunc pyexa canapellus quasi ex propriis pullos aliarum auicularum...	piegża, piegża

Rękopis 1752

Kodeks papierowy, o rozmiarach 15x21 cm, dość dobrze zachowany, jednak o zniszczonej oprawie, z której zachowały się tylko resztki desek z pozostałościami naklejonej skóry cielęcej. Od strony wewnętrznej pierwszej deseczki znajduje się wyklejka: fragment pergaminowej karty z liturgicznego rękopisu z XIV wieku. Kodeks obejmuje 246 kart foliowanych ołówkiem. Karty pierwsza i ostatnia są nieco wystrzępione na brzegach; tekst uszkodzony tylko w górnej części karty pierwszej.

Cały prawie kodeks został napisany jedną ręką, poza mniejszymi odcinkami tekstu. Nie zawiera ani nazwiska przepisywacza, ani też daty napisania. Cechy graficzne pisma wskazują, że rękopis powstał ok. połowy XV wieku. Jedynie tekst na fol242v-243 jest późniejszy, powstał po roku 1478. Kodeks nie posiada żadnych zapisek proveniencyjnych. Składa się z następujących części:

1. "Sermo de Conceptione BMV".

fol.2 (inc.) Tota pulcra es amica mea et macula non est in te. Cant.IIIII°. Karissimi, legitur Isaye VI°, Quod dominus Deus elegit sibi Isayam prophetam...

fol.8 (expl.)...et de eius conceptione. Cuius conceptionis alme virginis sequitur hystoria. Amen.

2. "Historia conceptionis BMV".

fol.8 (inc.) Joachim nanque ex Galilea et ciuitate Nazareth... (c.d. na f.8v, 1 i 1v)

fol.1v(expl.)...et nomen eius vocauit Maria.

3. "Speculum humane salvationis".

fol.9-12 spis rozdziałów.

- fol.12 (inc.) Qui ad iusticiam erudiunt multos, fulgebunt quasi stelle...
- fol.14 (inc.) Incipit seculum humane saluacionis, in quo patet casus hominis et modus reparacionis. In hoc speculo...
- fol.93v(expl.)...Benedictus sit in secula seculorum. Amen. Speculum humane saluacionis.
4. fol.93v(inc.) Ponit doctor Jacubinus in sua postilla: Christus veniet cum potestate multa...
- fol.93v(expl.)...pro sociis vestris habeatis demones minores.
5. "Stella clericorum".
- fol.94 (inc.) Quasi stella matutina in medio nebule. Et proprietas huius stelle matutine posset referri ad prelatos...
- fol.116v(expl.)...et negligentes anathemati subdidit etc.Stella clericorum.
6. "Tractatus de confessione".
- fol.117 (inc.) Notandum autem, quod sunt quedam impedimenta contra confessionem...
- fol.122(expl.)...quod postulas impetrasti, sicut credit frater.
7. "Tractatus de poenitentia".
- fol.123 (inc.) Conuertimini ad me in toto corde vestro. Johelis II°. Ecce dominus loquitur peccatoribus, ut auertantur a malis...
- fol.123 (inc.) In epistola ista quinque notantur, scilicet conuersio...
- fol.124v(expl.)...id est non recidiantes in peccatum.
8. "Quaestiones de nocturnis pollutionibus".
- fol.124v (inc.) Utrum aliquod aliud quam peccatum...
- fol.127v(expl.)...in libro De animalibus, et sic est finis. Questiones de nocturnis pollutionibus.
9. "De poenitentia".
- fol.128 (inc.) Quoniam peccantibus post baptismum mortaliter sola penitencia remedium est...
- (po fol.237 brak kilku rozdziałów, c.d.na fol.239v)
- fol.246v(expl.)...ego iusticias indicabo. Et hec de iudicio vltimo sufficient.
10. "Historia de Decem Milibus Martyrum".
- fol.237v (inc.) Adrianus, Anthonius imperatores audito, quod Agareni...
- fol.239(expl.)...premia regni celestis perceperunt.
11. "Exemplum".

Ideo pro quod scriptum impetrata etiam
 ad quodamque que per maias salutem in
 salutem archiepiscopi dicitur dicitur quod
 dicitur pulchra et sum nulla et sunt
 dicitur dicitur pulchra nisi ut propter carum
 cum hincula et multa pro pro pro aia
 aliam nisi ille qui nunquam credit et ad
 et pro ut pro maias nunquam sunt et tunc
 aliqua macula originis pro quod ut rem
 alia ut actualis et in originali quod
 est pro pro pro pro in dicitur in
 plura similes dicitur (Deo dicitur
 pro dicitur et ea quod pro pulchra et pro
 et ea quod pro pro in ad dicitur et nunquam pro
 pro et dicitur dicitur pro dicitur et pro quod pro
 in dicitur dicitur pro pro pro pro pro
 tunc dicitur dicitur que pro pro pro pro
 pro et salomonis dicitur dicitur pulchra et dicitur
 ma dicitur dicitur dicitur dicitur dicitur pro
 dicitur pro pro pro ut dicitur pro pro pro
 et intransit dicitur dicitur dicitur dicitur
 quod sunt ad dicitur dicitur dicitur dicitur
 tunc pro ad omnia macla dicitur ad
 dicitur dicitur quod in dicitur dicitur dicitur dicitur
 pro pro pro pro pro pro ad dicitur dicitur dicitur

fol.239 (inc.) Legitur in Vi(ta) Pa(trum)VII: Quidam frater impetrauit, ut nunquam dormiret cum predicaretur...

fol.239(expl.)...et ad dormiendum monachos incitantes.

12.fol.242v(inc.) Summa indulgentiarum in bula Consilii Bazylensis contentarum ad Festum Corporis Cristi...

fol.243(espl.)...in summa octaue 1478 (dalej wymazano, następnie:) de thesauris ecclesie sancti Stanislai in castro Cracoviensi, cuius bule ibi habetur minuta.

(I)

Ręką pisarza głównego są wpisane teksty nr 1,3-9. Pisarz II wpisał nr 2, pisarz III nr 10-11, pisarz IV nr 12, Glosy polskie znajdują się tylko w kazaniu zapisanym na fol.2-8. Prawie wszystkie są interlinearne, tylko na fol.4 występuje kilka wewnątrzliniowych.

"Sermo de Conceptione Beatae Mariae Virginis".

f.2. w. 5	eis comminando (6) ex parte Dei futura ^{karanye} afflictione	karanie
f.2v w. 1	recurramus (2) ad ^{narodzicielka} genitricem gracie scilicet Mariam	narodzicielka
w. 4	Nulla res ^{prawdziwye} veraciter (5) potest dici pulcra nisi sit prorsus carens (6) omni ^{pokaliania} macula	prawdziwie pokaliania
w 9	quia nec ^{wpołszednim} veni (10)alis nec actualis nec in originali concepta (11) est peccato	w powszednim
w.12	Ideo ^{podobnyo} convenienter (13) potest dici de oa	podobnie
w.16	A przetho ^{mylocziwemv} ^{podobne są} Vndo ergo sue pye conceptioni compe(17)tunt verba predieta	a przeto, mio(ś)ciwemu, podobne są
w.19	^{wktorich to} In quibus quidem verbis tria considero	w ktorich to

	w.23	Quantum ad (24) primum dico, quod in premissis verbis tangitur decor (25) viobrazazęnyą formositatis	yzse rozumiesye nam	ize, rozumie się nam wyobrażenia
f.3	w. 2	Nam pulcra fuit in suis mundis ope(3)ribus, scilicet sobrie, iuste et parce viuendo	owu trzeszwy	owa, trzeźwie
	w. 6	carnis vo(7)luptates spernendo et superando	volyg	wola
	w. 8	omnes cupiditates huius mundi ab anima (9) funditus extirpando	zondze	ządze
	w.10	Pulcra in mente, caritatem erga (11) Deum et proximum inviolabiliter custodiendo, pulcra (12) in prosperitate	mylosz wsczensz	miłość w szczęściu
	w.14	pulcra in publico, pulcra (15) in silencio	yawnye	jawnie
f.3v	w. 2	Vnde hec benedicta virgo assimilatur lilio { a przetho ta przyrownana		a przeto ta przyrównana
	w. 3	Sicut (4) lilium inter spinas	czirnim	cirnim
	w. 9	Sic beata (10) virgo quęquam sic fuit per Deum eleuata	acz czy	acz ci
	w.21	beata virgo est decore formositatis	viobrazenym	wyobrażenim
	w.25	Primo propter conformitatem vite	dlya podobiestwa	dla podobienstwa

- f.4 w. 3 owa
Nam sicut de Christo dicitur
- w. 7 dicitur amica Dei propter hereditatis ydenti(8)tatem, id est dla
genostajnego dziedzyczstwa
- w.15 Dilectus meus descendit (16) in ortum suum ad ariolam aromatum, id
est Nagvm(17)nisko drogyey masczy
- f.4v w. 5 ysze slava nyeporuschono zachoval nyk
Septimo quia famam eius illesam (6) conseruauit, ita ut nullus
nyepodobnego
de ea aliquid sinistri loqui (7) potuit. Ipsa enim significata est
viobrazonǫ
per illam Judith (8) fcrmosam
- w. 9 yawno iest bogoslauenstwo
Sicut de hoc (10) patet Judith VII°. Octawo quia ei benediccionem (11)
wsithkye plczy czlowiecze
omnium gencium contulit
- w.14 zaliezi
Et in hoc con(15)sistit vera amicicia
- w.18 gistney pyrworodnem
Ab omni culpa scilicest actuali et originali
- w.24 dovodem
Tercio evidencia miraculorum
- w.24 dovodem
Auctoritate Hydol(2?)fonsi Tholentani archiepiscopi
- f.5 w. 9 yawno iest nyevinnǫ
Constat Mariam ab ipso originali peccato fui(10)sse immunem, per
rozvionzano iest zlorzeczienstwa
quam non solum prime matris (11) soluta est malediccio
- owa
- dla
jenostajnego dziedzicstwa
- na gumnisko drogiej maści
- izw slawa, nieporuszenie zachował, nik(t)
- niepodobnego
- wyobrazoną
- jawno jest, bogosławienstwo
- wszystkie płci człowiecze
- zależy
- jistnej, pirworodnej
- dowodem
- dowodem
- jawno jest, niewinną
- rozwiązano jest zlorzeczeństwo

w.13	lyatorosl Hec est, inquit, virga,(14) in qua nec nodus originalis nec cortex ve(15)nialis peccati fuit	zakal pomislenie	latorośl, zakal, pomysłenie
w.16	zaliezalo Decuit virginem, (17) quam Deus vnigenito suo preparauit in matrem tanta (18) czystosc z yaznyecz puritate clarere	taką	zależało, taką czystością, jaśnieć
w.20	Abi vyencz nye bilo Quia si non, tunc in angelis (21) maior puritas extitisset		aby więc nie było
w.24	yasznyecz Cur tunc eciam (25) beata virgo...non cla(26)ruiisset ampliori puritate		jaśnieć
f.5v w. 2	{Splemienia adamouego} Caro, inquit, virginis ex Adam sumpta		z plemienia Adamowego
w. 6	Nyerzondno klaszcz Temerarium est ponere in Maria virgine (7) maculam aliquam aut peccatum		nierzadno, kłaść
w. 8	nyeslusalo Non decuit, inquit, ut caro (9) Marie qualicunque foret obnoxia culpe	ktoregokoli bondz nyewi ⁿ nosc z	nie słuszało, ktoregokoli bądź niewin- nością
w.10	aby te aswyatloszcz plczy czlowiecze Indignum foret, ut quam in lumen (11) gencium predestinauit, quod prauitatis czye ^m nosczy ogarnoncz tenebris sineret (12) eam inuolui		aby te j a światłości, plci czlowiecze ciemności,ogarnąć
w.20	vprzedzicziel Et (21) Johannes precursor domini		upredziciel
w.22	osobny Quis dicere audeat singulare tocius (23) mundi propinatorium		osobny
w.24	max in primordio sue conceptionis Spiritus (25) Sancti gracia fuisse oddaliono destitutam		oddalono

	w.26	immaculata virgo habet testimonium sue intemerate (27) conceptionis	ewego nieporuszonego	swego, nieporuszonego
f.6	w.10	Confundantur christiani, qui Mariam (11) virginem in illud crimen involuunt	wkladaya	wkladaja
	w.27	In vtroque testamento sonant in (28) priuilegium exempcionis virginis a lege	glossuya	glosuja
f.6v	w. 1	non appareat hiis, qui sacram (2) scripturam superficialiter aspiciunt	sbitnye	sbytnie
		Secundo probatur per figuras Veteris (7) Testamenti	viobrazenye	wyobrazenie
	w.20	Secundo im(20)maculate virginis ab originali peccato preseruacio (22)	stalosc	stałość
		viobrazasye nam prefigurabatur in illis verbis benedictae Trinitatis Gen.(23) II ^o . Non		wyobraza się nam
		est bonum hominem esse solum, faciamus (24) ei adiutorium simile sibi	clowyekowi samemu biez	człowiekowi samemu być
f.7	w. 1	ad carnalem filiorum generacionem	ku czyeliestnemu rospłodzenye synow	ku cielestnemu rozpłodzeniu synow
	w. 4	Tercio figurata est per rosam	viobrasya	wyobraza
	w. 8	tamen nullum ex ipsis (9) contrahit eculeum	tarny	tarni
	w.10	licet est nata (11) de parentibus originali peccato infectis, tamen	zoczsa y macierze	z ośsa i macierze
		nullum (12) contraxit eculeum originalis peccati	nyedopiszila vsie tarnv	nie dopuściła, w się tarnu
	w.23	In medio sermonis cecidit ante altare et obmu(24)tuit	okchnęł	otchnął

P r z y p i s y

- ¹ Zestawienie wydań polskich glos przytacza J.Łoś: Przegład językowych zabytków staropolskich do r.1543. Kraków 1915; oraz: drugie wydanie pt.: Początki piśmien- nictwa polskiego (Przegład zabytków językowych). Lwów 1922.
- ² Instrukcja do wydawania tekstów staropolskich. Wro- cław 1952.
- ³ Zob. Sprawozdanie z posiedzenia Komitetu Językoznaw- stwa PAN z dnia 12 II 1964 r.